

5. В Царевец

Първата камбана биеше от бялата висока звънарня, чийто вид накара Теодосия да заплаче, а втореше ѝ тая от «Св. Петка», от царската църква. Не след много време започнаха да се обаждат и камбаните от долния град. По биенето и по посоката, откъдето идваше то, можеше да се познае от кой храм се звъни. Комай зад патриаршеската църква отекваше тежкото гудение на «Св. Четиридесет мъченици», а най-отдалеко, ситно и пеещо, дохождаше отбойт на «Св. Димитър», отвъд реката и на митрополитската. Като биха така известно време ту в хор, ту една след друга, камбаните заглъхнаха поред, както бяха започнали — остана да звъни само на «Св. Петка», канейки някого с отмерени тържествени удари. Като че ли камбанният звън беше знак, та по кулите на крепостта светнаха бойни огньовете и техните червени езици зализаха тъмната синева на нощното небе.

Когато конете се изкачиха наравно в подножието на хълма, болярин Костадин пусна поводите на Теодосиевия кон. Пътят сега обикаляше тъкмо под звънарнята на «Възкресение Христово». В църквата и по самия патриаршески палат трептяха светлинки. А напред, там, дето беше царският дворец, се издигаше румено зарево като от сиянието на стотина свещи и факли. Между тъмните клони на дърветата проничаше някой осветен прозорец или лице от крепостна стена, по която мърдаха сенки. Макар нощта да бе тиха, навремени откъм Етъра се провличаше хладен ветреца, а с него заедно идваше и глухият клопот на самата река.

— Брате Теодосие — каза тихо кастрофилактът и посочи палата напред. — Чуваш ли тия камбани? Знаеш ли що става тая нощ в Царевец?

Той въздъхна и без да чака отговор от своя спътник, продължи:

— Честит си ти, честит и блажен. С ангели и светии беседваш; щото мислиш, на устните ти е, сърцето си не петниш с греховни помисли и дела. А пък аз горкият!

Боляринът се поспря и послуша:

— Да вървим, Теодосие, време е. Царят не може без мене. Па сякаш и патриархът излезе от палата си и потегли за «Св. Петка». Трябва да се е свършило кръщаването...

Той се наведе над ухото на Теодосия и зашепна:

— Като започнах, да ти разкажа всичко. Слушал ли си за Сара еврейката, по която царят ей вече половин година е луд полудял? Що ли те питам, отде пък ще си слушал! Та ето, сега в палата нея покръстват — владиката е там с целия клир, логотет Филип и жена му — кръстниците — и този, и онзи! Като се свърши посвещението, царят ще отиде в «Св. Петка» да мине под венчило с нея и в царско достойнство да я възвеличи. Еврейка на български престол — де се е чуло и видяло!

— Във велика съблазн е паднал цар Йоан-Александър, Костадине — продума Теодосий след малко, — ала нямаше ли богобоязливи мъже да го спрат, да го вразумят? Що сториха великите боляри, що стори патриархът?

— Що сториха, що сториха, питаш — зашъпна пак с горчив трепет в гласа боляринът. — Завчера на болярския съвет и патриархът не даваше разпус на царя от първо венчило, и болярите не приемаха еврейка да седне на престола. И сам царят мълчеше, не се гневеше никому, сякаш добрият ангел го осени. От страх ли, от срам ли. той и Сара изведе от Търново. Ала какво излезе, Теодосие! Като бяха наедно, дружни бяха всички, като се разделиха — друг вятър повя. Кому царят увеличи пронията, кому дарове изпрати, по-страхливите сплаци с Душана, зетя си, а лековерните и народа прикотка с това, че щял да се откаже от престола и в манастир да иде. Само един не преклони врат, една побеляла глава с белег на честна рана — Панчу, протосевастът. Затворил се, казват, в дома си на Трапезица, нито яде, нито пие. От мъка ще се поболее.

— А ти, Костадине? — попита Теодосий.

Кастрофилактът отпусна глава и тежко въздъхна.

— Да се цепя от царя ли, да бунтувам народа! — съвсем ниско започна той. — А що ще стане с царството, с България? Или във воденицата на сръбкинята Неда да наливам вода? Мислих, мислих, главата ми щеше да се пръсне, па си рекох: «Ела зло, че без тебе — по-зло!» И на Ивана Александра клетва дадох, че ще му бъда верен. И ще сдържа думата си — добави с по-висок глас боляринът и изправи глава, — ала ми е мъчно! Мъчно ми е за старата царица. Тая същата нощ, когато тръгне царят за църква, една колесница ще я отведе в «Св. Богородица Темниска», в женската лавра. Царица вчера, днес — инокиня!

— Дано има мир в новото си жилище! — състрадателно издума Теодосий. — А с чедата си що ще чини царят?

— Царевите чеда ще останат в палата, с тях царят няма да се дели. Ала по-големките той побърза да отдалечи с време, докле се свърши венчавката. Михаила-Асеня с невестата изпратиха при леля му Елена, сръбската кралица, а Иван-Асен е в Несебър при сродника си Синадина. Малкият Срацимир е само тука, да плаче с майка си, и Кератамар. Заради нея, братко, е тука и сестра ти. Макар и да не са връстници, царевата щерка нея най-обича. Сам царят прати да доведат болярката. Видиш ли оня тесен прозорец, дете едничък свети на отсамната страна на палата? Там е сега царица Теодора, а сестра ти с чедата ѝ Богу се молят и трият сълзите на напуснатата царица.

И като изрече тия думи с разтреперан глас, кастрофилактът посочи осветения палат. Те бяха стигнали на една рътлинка, откъдето всичко се виждаше и слушаше ясно. Наистина, докато по лявата половина на палата нямаше ни един тъмен прозорец, в дясното крило светеше само на едно място. Там и зарево нямаше никакво — всичката глъчка и светлина бяха наляво, където и по дворовете, и по дървените чардаци припкаха човешки сенки. Пред самите порти на оградата шетаха царски телохранители и виждаше се как от време на време те се спираха, гребяха с кърчази от едни повалени чебури и се черпеха лакомо. На една стражарница гореше накатранена вежа, та от нея хвърчаха огнени пръски, които носеха остър чад и палеха сухата трева наоколо.

— Как ще се възрадва царят, като те види, Теодосие! — каза кастрофилактът и лицето му се оживи. — Откак умря баща ти, Бог да го прости, той няколко пъти е питал за тебе: де си, защо не идваш в Търново. Твоята слава е дошла до ушите му. Хайде да влезем в двора, а щом излезе царят, ще му кажа за радостта.

И той дръпна поводите на коня. Ала Теодосий протегна ръка и като я сложи леко на неговото рамо, прошепна тихо:

— Не бързай, Костадине, потърпи. Не му е до мене на царя, па и как ще се явя пред лицето му? Не виждаш ли? Прашен съм и морен от пътя. И хора не ми се гледат тая вечер. Ще ми се да се отдалеча някъде, с молитва да се обърна към Бога — и за царя, и за царицата. Привикнах на тишина и на самота, Костадине.

Тези последни думи Теодосий изрече с такъв слаб глас, че кастрофилактът го изгледа участливо с добрите си очи.

— Да не си нещо болен, братко? — попита той и побърза да прибави: — Няма нищо, да кажа. Ще те заведа само да видиш сестра си, па после иди си отдъхни в моята отпочивалня.

Теодосий само кимна глава и побутна коня си да тръгне след кастрофилакта. «Какво ги радва, та шумят и се суеят нагоре-надолу?» попита се той, гледайки към палата. «Цар, царица», прошепя после в главата му вихър с бледни лица като искри, гонени от вятър, па после лицата изчезнаха в мрака. «Кои са те и какви са?», издигна се глас в него. «Христоробиви и благоверни самодръжци на всички българи, от Бога поставени над българския народ». «Тъй, тъй», отговаряше си сам той, и това е нужно, потребно е за царството, за съборната българска църква и за народа. Как ще бъде иначе без тях!» «Не това, не това», прекъсваше го предишният глас и сякаш с него заедно започна да отеква някакъв далечен гръм. «Пред Господа Бога, пред престола на Всевишния какво са те, в що са те достойни? Ще възсияе ли славата на земния цар в песнопенията на херувимите и в тръби, тръбящи мир и любов? Цар земний, за тебе ехти гласът, отговаряй, защото, комуто много е дадено, томува много ще се иска, а земният владика е длъжен на небесния». «Това е за Сара, за еврейката», си помисли Теодосий с трепетно сърце и образът на белоликата болярка се мярна пред него. «Мне отмщение и аз въздам!» проехтя пак страшният глас и се загуби, а у Теодосия всичко се преобърна, безнадеждна скръб сви на буца сърцето му. «Господи, Господи», замоли се той мислено и чувствуваше как сетните сили го напуцат тъй горчиви бяха словата на неговата молитва и тъй жарка молбата му за всеопрощение, прости падналите в прегрешения, прости съблзнилия се, прости уплетения в земни страсти и не въздавай със зло на престола и на народа! Слаб е човекът, силен — лукавият!»...

— Теодосие братко — прозвуча един глас зад него. — Отдръпни се! Патриархът минава.

— Де е царят, Костадине, царят де е? — запита Теодосий с разтреперан глас и едва сега разбра и своята мъка, и своя плач днеска, а най-вече разбра чий беше тоя глас, който проехтя в неговата душа. От очите му сякаш се свлече някаква превръзка и той прозря невидимите пътища на провидението, — прозря ги и уразумя накъде водят те. Пръстът Божи му указа пътя към Търново и същият този пръст показваше сега към Царевец, както някога показва Лоту гибелта на Содом и Гомор. «Горко тебе, Вавилоне, граде

крепкий» спомни си той словата на пророка, а нему се стори, че това предзнаменование беше за Търново, за Царевец, и страх, и смут обладаха душата му всевластно. «Дано не бъде тоя ден последен, ден за Божието милосърдие!» «Царят, де ли е царят?» зашъпна пак Теодосий и затърси Костадина.

Ала в това време през отворените порти навлезе дълго шествие от свещеници, дякони и иноци с патриарха начело и кастрофилактът, комуто неколцина войници говореха оживено, остана от другата страна. Патриархът и неговият клир бързаха към осветения двор, откъдето се дочуваше глъч, та много-много не гледаха непознатия изпит монах, който искаше да пресече шествието. Спроти черното прашно расо на Теодосия те изглеждаха като царете-влъхви, тъй пъстри и богати бяха техните одежди и църковните хоругви и кръстове, които се клатеха над главите им. Патриархът, нисък и слаб старец, с жълто като пергамент лице и безжизнени очи, които гледаха в една точка напред, едва пристъпваше под тежината на дългата, с черни кръстове мантия и на нахлупената до веждите златна митра. Двама здравеняци дякони го придържаха под лактите, а отпред и отстрани дрънчаха кадилници, от които излизаше тамянов дим на гъсти кълба. Лампадарите и патриаршеските слуги, които следваха шествието, избутаха Теодосия на предишното му място под стражарницата и той трябваше да чака последните иноци, за да мине през портите. Коня си той остави при войниците и се смеси с мнозинството, което пълнеше двора пред палата.

Уморен от пътя и от последните вълнения, Теодосий се понесе по прилива и отлива на хората, като търсеше с очи ту кастрофилакта, ту самия цар. Кастрофилактът никъде не се мяркаше, а царят очакваха да излезе от една широка врата, която зееше в дъното на двора. Натам гледаха всички, а около нея се трупаха боляри, войводи с вранени пера на шлемовете и царски телохранители с особени криви секири, набучени на дълги дръжки. От злато, безценни камъни и сърма сред вратата светеше като ден. Ала светлината идваше от прозорците на втория кат, повечето отворени, с провисени надолу килими, тесни и пъстри като свещенически епитрахили. На чардаците пък се вееха дълги червени знамена с изображение на лъв. Събудените гълъби прелитаха над главите на хората с тревожно гугукане или кацаха по издадените ъгли на стрехите.

Ведно е иноците, които вървяха подир патриарха, Теодосий достигна близо до отворената врата и комай в същото време оттам излязоха няколко снажни войници с островърхи шлемове, широки ошийнкци и люспести брони. Щом се появиха те на върха на стълбата, болярите и воеводите се наредиха отляво и отдясно, като оставиха празна пътека тъкмо под вратата. Там застана патриархът с няколко свещеници, облечени в златожълти фелони. В ръката на патриарха задрънка едра кадилница, от която излизаше такъв гъст тамянов дим, че хората се виждаха като през завеса. Патриархът запя със слаб глас, а дяконите ведно със свещениците канерваха ниско и през нос. Изведнъж първосвещеникът преклони главата си и по-силно заклати кадилницата, а болярите, войводите и всички останали се поклониха кои до пояс, кои чак до земята.

Когато Теодосий повдигна очи, на площадката пред вратата стоеха мъж и жена, облечени в светли багреници. Мъжът беше Йоан-Александър, а в жената, която стоеше на лявата страна на царя, червена като божур и срамежливо гледаше надолу, Теодосий позна белоликата болярка.

Цар Йоан-Александър се поклони на патриарха, а после по-леко—на болярите и на войводите.

Той беше висок здрав мъж, румен като девица и с едва-едва посивели коси. На широкото му красиво лице с двойна брада вървеше много добре златната корона, прилична на патриаршеска митра с две бисерни висулки от страни, обсипана със зелени и червени камъни. Багреницата, която обличаше снажното му възпълно тяло, беше осеяна с бисери, които образуваха кръстчета. През левицата му беше праметнат краят на кръстосания през гърдите златовезан лорон, а дясната ръка вдигаше към рамото скиптър. Когато се поклони, Йоан-Александър сне скиптъра си по-ниско от сребърното разпятие на патриарха и прихвана една въздълга червена торбичка, в която като знак за преходността на земната власт имаше черна пръст. Той целуна ръка на патриарха и каза нещо усмяно над ухото му. Патриархът се обърна тогава към еврейката и я благослови, като изрече нарочно с висок глас: «Благословена бъди нине, присно и вовеки, рабиня новопосвещена Теодора!», и пристъпи две крачки към нея. Сара се още повече зачерви, ала повдигна дългите си спуснати клепки и погледна стареца. Очите ѝ бяха наистина много хубави. Те блестяха от влага, сякаш гледаха от дъното на два бистри кладенеца. От топлината или от вълнение по горната устна, издадена малко напред, лъщяха ситни капчици пот и докато ѝ говореше патриархът, тя не издържа и пак си спусна клепките към земята.

Нейната багреница беше още повече обсипана с бисери и с безценни камъни. Дългият ѝ плащ, отвътре жълт, отвън червен, с едри сапфири, вместо копчета, я обгръщаше като листо. Малки тесни крачка, обути в червени обувки, проличаваха под дипленицата. Ала докато на царя богатите и тежки одеяния стоеха свойски, леко и удобно, нейните изглеждаха още чужди на снагата ѝ и тя се теготеше в тях като дете, облечено в нови дрехи. Па не бяха само царските одежди, които тежаха и я стискаха. Като не носеше още корона, вместо нея в гладко причесаната ѝ коса бяха преплетени три реда ситен маргарит, който обгръщаше и шията ѝ. Ушите ѝ изглеждаха съвсем малки от едрите звездообразни обеци, посипани с бисерен прах, а под тях от едното до другото ухо минаваше сребърен подбрадник.

Мръднеше ли главата си, тънките люспици чисто сребро звънтяха като зилове. Заобиколено от сребърните накити, нейното лице изглеждаше кукленско и детско.

Най-сетне патриархът свърши думите си и Сара се наведе и целуна с цяла уста разпятието, което той ѝ поднесе. Когато изправи глава, очите ѝ обходиха за миг пъстрото море от плащове, свещенически одежди и позлатени ризници. Погледът ѝ беше пак така плах и едновременно горд, като на пътя при срещата с Теодосия и отца Герасима.

Царят и Сара слязоха последните стъпала и полека тръгнаха след патриарха, който вървеше заднишком и непрестанно ги кадеше с кадилницата. Зад царската двойка се трупаха войводи, боляри и царедворци, мъже и жени — едни от други по-нагиздени, по-натруфени. Най-вече биеше на очи един нисък и пълен болярин в зелен плащ, който пристъпваше гордо зад царя. Наред с него една такава също пълна и оперена болярка носеше въпху златен дискос короната на царицата. Това бяха царските старосватци и Сарини кръстници — логотет Филип и жена му Деспина.

Теодосий, който гледаше през раменете на иноците честитите лица на Йоана-Александра и на Сара и напразно търсеше измежду войводите кастрофилакта Костадина, все повече губеше сили. Той си мислеше сега как щеше да извика, как щяха да се обърнат хората към него, а като каже първата дума, царят щеше да заповяда да го запрат като безумец. «И безумец само трябва да си, за да вярваш, че царят ще върне еврейката в Жидовското село да брой златиците на баща си, па той да си посипе главата с пепел», тъй си говореше сам той и същевременно се винеше в страх и малодушие. Ала Теолосий сещаше, че не го беше страх, а нещо друго му пречеше да изрече пред земния владика кобните слова. «От хора отвикнах, от людска гмеж», клатеше глава той, «едно е да се молиш за човешките прегрешения, друго е да си съдия на делата им». Когато ечеше оня страшен глас и нему се струваше, че небесна мзда очаква Търново и българския народ заради греха на Йоана-Александра, беше му всичко ясно пред очите: знаеше що да стори и какво да каже. Сега беше иначе. Царят и Сара бяха в плът и кръв и сякаш по-други: земни, близки, и затова и по-трудно му бе да кори и да вини. Колкото и да се взираше в царевото лице, виждаше само обичайни човешки грехове, а пък Сара като че не беше друго верка — тъй мило и хубаво се червеше моминското я лице пред погледите на хората.

Ненадейно хората се размърдаха и заобръщаха глави, за да видят нещо по-добре.

— Панчо, Панчо, протосевастьт — обадиха се неколцина наблизко.

Теодосий погледна към царската двойка и щеше без малко да извика от радост — над ухото на царя се надвесваше боляринът Костадин и му говореше иещо, а Йоан-Александър гледаше с намръщено лице наляво. Оттам, откъм неосветената страна на палата се приближаваше един едър старец в тъмносини болярски дрехи и гологлав. Това беше наистина протосевастьт Панчо, ала така грохнал и променен, че сякаш не беше същият оня болярин, който уплаши Михаила-Асеня с пророческите си слова в станяницата при Големия Изкоп. С дясната си ръка той се подпираше на висока патерица, а левицата беше сложил върху рамото на едно четиринадесет-петнадесетгодишно момче, пълно и червено като петровка ябълка, с живи, игриви очи. Само очите на стария болярин гледаха все така остро и право, а над веждата се червенееше старата рана.

Като се приближи на десетина крачки, протосевастьт пусна ръката си от рамото на хубавото момче и се поклони пред Йоана-Александра.

— Ето ме, царю! — започна Панчо с все още силен глас, — само долната устна се някак кривеше настрани като схваната, та думите излизаха малко поизядени. — Повели да ме вържат и хвърлят в тъмница! Или посечи непокорната глава на Панча! Аз не съм вече нито протосевастьт, нито велик болярин. На! Вземи си пръстена с печата!

И той извади от палеца на дясната си ръка един едър пръстен и го подаде на момчето. Момчето послушно занесе малката вещ на царя, поклони се и се върна на мястото си.

— Не изкушавай Бога и царя, Панчо! — проговори пълният червен логотет Филип, като през две-три думи си отдишваше тежко. — Има у царя верни служители... да те вземат от кулата... ако такава бъде волята на самодържеца... Върви си по пътя! Не спирай сватбата!

Панчо го погледна втренчено.

— Бога аз не изкушавам, а ти, Филипе, и великите боляри, които словото си не удържаха! Нека сам Господ ви съди на праведния си съд! Моят път е Божият път — не вам е съдено да ми го сочите. А ти, Александре, — обърна се Панчо към Йоана. Александра, — отсъди! Ще погина ли, или ще живея далеч от Царевец. Това, що ти думаш на съвета, и сега държи: въведи христорлюбивата и пресветла царица Теодора в покоите си, а тая жена изпрати, отдето е дошла, както чест и православна вяра повеляват.

Той вдигна патерицата и посочи с нея Сара, ала очите му не се откъснаха ни за миг от Йоана Александра. Сара побледня и като подплашена птица се сви под пазвата на мъжа си. Царят се наведе, каза и няколко думи, па и жената на логотета я заприказва, като стреляше със зли погледи стария болярин.

— Срамота, срамота, Панчо! —завикаха между болярите някои гласове и сърмените скъпи плащове се размърдаха.

Йоан Александър вдигна главата си.

— Да не беше тъй стар и да нямаше тая рана на челото, щеше още тая нощ да полетиш презглава в Етъра за тия думи, протосевасте — продума царят спокойно, но натъртено. — Върви си в кулата! Утре ще узнаеш каква е царската ми воля.

— Утре, Александре? — отвърна Панчо и се позапря малко. — Като съмне, няма да има вече протосеваст и болярин, а мних и раб Божи. Великата лавра «Св. Четиридесет мъченици» ще ми бъде убежище.

— Какво подмяташ на царя, старче? — обади се в това време със суров поглед Раксин, протовестиарият, който тъкмощо излизаше самичък и най-последен от дверите, — като на пира в Хубавелината горница, очите му гледаха Панча недружелюбно и ядовито.— Щом си бунтовник и вироглавец, и от самата царска пресвета лавра ще те измъкнат войниците. А бунтовник си и вироглавец като никой друг! Заповядай, царю — обърна се след това Раксин към Йоана Александра и му се поклони, — заповядай тозчас в тъмница да го хвърлят! Панчу е бил при прежната царица и какво ли не ѝ е наговорил! Нейният протокелиот Драган се кълне и вери, че я увещавал да не ходи в манастир, а да избяга при баща си Иванка Басараба във Влахия.

—\С чия ведома ходи ти при Теодора, протосевасте? — попита Йоан Александър и грозно изгледа болярина.

Па и самото лице на царя се промени: докато по-рано беше румено, сега стана из един път жълто като смин.

— Ех, царю, царю, да видеше царицата как целува чедата си и как плаче, щеше да ти се свие сърцето — отвърна Панчо след някое време и заклати глава. — Както е казано: «И чут бе плач в града Рама: плачеше Рахил и не можеше да се утеши никак.» Бях при царицата, Александре, истина е, а защо да не бъда? Не съм я в нищо увещавал, само скръбта ѝ исках да почета. Игриле, Игриле, де си ? — завика изведнъж старият болярин и се огледа за хубавото момче, което не се виждаше вече наоколо.

По лицето на стареца се изписа неспокойство, па сякаш и краката му не държеха вече, та се подпря по-здраво на патерицата. Ала той се обърна пак към царя, който приказваше с Филипа:

— Александре, каквато и да е волята ти, ще я дочакам в кулата си. Само едно послушай още от стария протосеваст. Дръж здраво скиптъра и не дели силите на България! Те скоро ще бъдат нужни, скоро, дано Бог ни закриля! Кръв, кръв ще се лее, кръв християнска, от юг идва халата.

Протосевастът вдигна свободната си ръка и посочи полуназад с такава стремителност, че за миг всички погледнаха нататък.

— За каква кръв приказваш, Панчо? — запита царят с предишния сърдит поглед. — Преди малко ти съдия ми беше, сега пророчества ли ще измисляш да ме плашиш? И що подмяташ за България, силите ѝ да не дели? Цар съм аз, от Бога положен, и само на небесния владика сметка ще давам, не на тебе.

Гласът на Йоана Александра се издигна грозен и гневен, сам той почервения като багреницата си и както държеше скиптъра, замахна с него към стареца, макар този да бе твърде далеко.

— Кастрофилакте! — завика той към войводата Костадина. — В кулата заведи стария безумец и със стражи да го вардиш! А утре, щом се разсъмне, изпроводи го до Кръстец! Ако ще калугерствува, да върви, дето ще: в Бачково, в «Св. Йоан» или в «Зограф», — само не в Търново! Не ми трябва съдии и прорицатели под стените на Царевец — завърши Йоан Алексъндър и изгледа пак намръщено стария протосеваст, който по това време стоеше с наведено лице — главата му и ръката, която стискаше патерицата, трепереха.

Вече патриархът махаше кадилницата и кастрофилактът Костадин с доброто моминско лице се беше запътил към протосеваста, когато откъм палата се зачу уплашеното гугукане на гълъбите, посилено отпреди, и веднага след това няколко птици запорполяха ниско над главите на скупченото множество, сякаш някой ги гонеше и те търсеха убежище при хората. Част от болярите, особено ония, които обичаха птичия лов, забравиха за миг шествието и погледнаха нагоре. В това време от небето прелетя една стрела и се заби в земята пред самите нозе на Сара. Стрелата беше украсена в зелено с пера от тетрев и малка като детска играчка. Еврейката и близките до нея болярки изпискаха от страх и се стъписаха назад, а болярите и войводите се хванаха за мечовете. Ала докле някой се опомни и разбере отде дойде стрелата, нещо тежко изпърполя във въздуха и падна на две крачки от същото място.

— Гълъб! — извикаха неколцина боляри и се спуснаха да вдигнат падналата птица. Наистина, недалече от Сара лежеше едър бял гълъб с пронизана гръд. В раната, откъдето бликаше ярка струйка кръв, стърчеше къс от стрела, досущ прилична на предишната. Птицата бе още жива и пърпаше с глухо гугукане, като се влечеше накрилете си, счупени при падането. Когато болярите се спуснаха да я вдигнат, птицата подскочи с последна сила, а от пронизаната ѝ гуша бликна струя кръв. Няколко капки опръскаха сърмените поли на Сарината дипленица.

— Кръв, кръв! — извика новата царица с уплашен глас и като загледа с широко разтворени очи мъртвия вече гълъб и кървавите петна по себе, прихвана с два пръста багреницата си и я разтърси, сякаш искаше да премахне нежелания белег.

— Вдигнете птицата! — строго заповяда Йоан Александър на притеклите се, после глухо промърма, като изгледа грозно наоколо си: — Кой хвърли стрелата? Мене или царицата е мерил. Раксине, Костадине, жив или мъртъв, да ми доведете злосторника!

Хората зашушукаха, замърдаха.

— Ей, Костадине, я ела насам — завика се от една купчина малки боляри. — Не е ли тоя пакостник хвърлил стрелата?

— Той е, той е! Ей му и лъка. Че то не е лък, а детска играчка.

— Я! Че той бил Панчовият внук и храненик Игрил! — откъсна се удивен, смаян глас.

Като се чу пак името на Панча, глъчката поутихна и всички устремиха погледите си към купчината боляри, които въртяха глави назад и някого теглеха към царя. Ала най-удивен и смаян, изглежда, остана самият стар протосеваст.

— Игриле — извика той със страдалчески глас, когато хубавото червенобузесто момче излезе отпред. — Господ да ти е на помощ, чедо, ти ли извърши това?

Момчето стоеше пред всички уплашено, ала живите му черни очи бляскаха изпод клепките и шареха бързо наоколо. В ръцете му наистина имаше малък красив лък.

— Пак от Панчовия дом излезе стрелата — изви яден глас болярката Деспина.

— Панчева работа е, то личи, — високо повтори и Раксин, а очите му гледаха царя, който тихо успокояваше все още бледата, изплашена своя невеста.

Панчо изведнъж изправи снагата си. Той стори няколко крачки към момчето и вдигна над главата му патерицата:

— Казвай! Ти ли хвърли стрелата, немирнико?

— Аз, побашиме — продума то и вече смело вирна глава.

Патерицата на протосеваста се спусна надолу, ала не над главата на момчето, а на земята.

— Господ да ни е на помощ, Игриле! И себе си, н моята чест погуби, синко — избъбра сломен протосевастът и заклати глава.

Всичкият му гняв се стопи, цялата му горда и и едра снага се прегърби одве. Той се люшна на мястото си и ако не беше го подкрепил Костадин кастрофилактът, щеше да се сгромоляса на двора. Ала той надви слабостта си и макар цял треперещ, вдигна отново главата си. Блуждаещият му поглед се обърна към момчето, което го гледаше с уплашени очи и чупеше късче по късче своя малък лък.

— Кого искаше да убиеш, кого мереше със... със стрелата? — преплитайки език, запита Панчо.

Момчето учудено погледна дядо си.

— Да убия ли? Да исках да убия, по-добре щях да се меря, побациме — отговори то и гордо погледна царя и болярите. — Ръката ми не лъже.

— А тогава защо хвърли стрелата пред царицата и рани птицата? — строго попита войводата Костадин.

Игрил дочупи лъка и хвърли парчетата отпреде си. Той дръзко погледна Костадина и втренчи своите блякави очи в Сара. Па вдигна ръката си и я посочи.

— За да уплаша Сара, мащехата — завика с яден глас момчето. — Нека и тя поплаче, както плаче Срацимир, царевият син. Не го ли чух как викаше и се късаше: «Не ща мащеха, не ща Сара!» Затуй, затуй! — И то тропна с крак.

Надигна се страшен ропот от всички страни. Ни думите се чуваха, ни кой кому ги отправяше се разбираше в бъркотията, ала всички гледаха някак милосливо на опърничавото момче, което все още викаше нещо, докато Костадин и войниците не запушиха с длан устата му и не му вързаха зад гърба ръцете.

— В тъмница, в тъмница царят заповяда! — извика Раксин на кастрофилакта, който държеше момчето и сам беше пребледнял като смъртник.

Над глъчката и шума проеча песнопението на свещениците и дяконите, а задрънка и голямата кадилница на патриарха.

— Царят отива в църква! — се разнесоха гласове наоколо и малките боляри, които заобикаляха момчето, се повлякоха подир иноците и великите боляри.

Момчето стоеше сега опряно о стената на палата, вързано и бледно, ала очите му горяха като на хванато вълче. Нему сякаш се искаше и да заплаче, но то си хапеше устните и мръщеше своите извити като у девица вежди.

— В тъмница, в тъмница! — повтаряше то. — Хайде, водете ме! Дядо, дядо! — завика Игрил изведнъж и погледна стария болярин, който не се бе мръднал от мястото си — едва тогава сълзи рукнаха из очите му. Като му бяха вързани ръцете, то не можеше да ги отрие, и те течеха по хубавото му лице и се попиваха от дрехите. — Сърдиш ли ми се, че пак ти напакожих?

Протосевастът го изгледа с дълъг мътен поглед, направи крачка към него и едва чуто продума:

— Панчово семе, лудо семе!

Той искаше сякаш да се усмихне, но из един път изпусна патерицата и се строполи възник върху плочите на двора.

— Дядо! Побациме! — изкрещя Игрил като безумен и тъй като беше вързан, отскубна се от ръцете на стражата и се хвърли върху тялото на стареца.

Пръв се наведе над двете трепереци тела Теодосий. Той отдръпна малкото ридаещо момче и повдигна главата на болярина. Тя беше тежка и отпусната, очите гледаха без зрак. Теодосий ги затвори, скръсти ръцете върху гърдите и прекръсти трупа.

— Приеми Господи, новопредставения раб твой Панчу! — тихо изрече калугерът и зачете една молитва коленичил.

Като свърши, Теодосий изтри с края на расото си насълзените си очи и се изправи. Първото лице, което видя, беше доброто лице на кastroфилакта.

— Що, Теодосие, що, братко? — попита той. — Умря ли протосеваството Панчо?

Теодосий нищо не отвърна на кastroфилакта. Изви се в душата му предишният вихър, мярнаха се честитите лица на Йоана Александра и на Сара като в просъница, а до тях в праха, низвергнати и с опепелени дрехи: царицата-инокиня, старият протосеваст и малкото хубаво момче Игрил. «Какво ли ще стане с бедното дете в тъмницата? Ще го удушат палачите и трупа му ще хвърлят в Етъра» — сви се скръбна мисъл в сърцето му. И нему стана тъй тъжно и мъчно, че забрави и себе си, и Елена, и това, че беше нощ, а в Царевец не бе никому до сълзи и печал.

Той не чу как камбаната на царската църква заби често и звънко.

© 2001—2005. **Православна беседа.** Части от четивата могат да се цитират при посочване на адреса на сайта (<http://pravoslavie.domainbg.com>). Цялостното преиздаване на текстове в печатно тяло или в електронен вид — само с писмено разрешение от редакцията.